

واشنگتن تلاش دارد با دخالت در روابط کشورهای جهان به‌ویژه قدرت‌های شرقی مانع از همکاری میان آنان شود

نقش آمریکا در روابط ایران و روسیه

زهر قیاسی

دانشجوی دکتری تاریخ روابط‌بین‌الملل دانشگاه‌دولتی علوم انسانی روسیه

پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، ایالات متحده آمریکا همواره مهم‌ترین و تأثیرگذارترین نقش را در روابط ایران و روسیه ایفا کرده است. در این میان باید توجه داشت که حتی روابط کشورهای همچون عربستان سعودی، ترکیه و اروپا با این دو کشور نیز تحت‌تأثیر امپال ایالات‌متحده است.

سیاست سال‌های آغازین فدراسیون روسیه پس از فروپاشی شوروی در دولت یلتسین برپایه عادی‌سازی روابط با غرب و تنزل اولویت شرق در قالب گفت‌وگو با یورأتلانتیست‌ها بود. این سیاست به‌نوبه خود مطلوب‌ترین گزینه برای مقامات واشنگتن به‌شمار می‌آمد؛ به‌ویژه در جهت‌دهی به سیاست خارجی این کشور درمقابل ایران که وقوع انقلاب اسلامی در آن و خطر گسترش آرمان‌های استقلال‌خواهانه‌اش هر روز منافع ابرقدرت جهان را بیش از پیش در منطقه مورد تهدید قرار می‌داد. درواقع واشنگتن می‌توانست با اعمال نفوذ خود علاوه بر منزوی کردن ایران، سیاست جداسازی روابط ایران و روسیه را که از نیمه دهه ۹۰ در دستورکار خود قرار داده بود، آغاز کند. می‌توان نخستین ثمره تلاش‌های واشنگتن را در سال ۱۹۹۵ در موافقت‌نامه گور-چرنومردین که بین روسیه و آمریکا در واشنگتن به امضا رسید، مشاهده کرد. براساس این توافق نامه روسیه متعهد شد اجرای قراردادهای نظامی قبلی را که با ایران داشته است تا پایان سال ۱۹۹۹ خاتمه دهد و قرارداد تسلیحاتی جدیدی بین دو کشور منعقد نشود. اجرای چنین موافقت‌نامه‌ای با خسارت اقتصادی ۴ میلیارد دلاری برای روسیه همراه بود؛ چراکه دقیقاً در چنین زمانی روسیه با مشکلات اقتصادی بسیاری دست‌وپنجه نرم کرده و چشم‌پوشی از این مبلغ به‌دلیل حفظ اتحاد با آمریکا، مخالفت‌های بسیاری را در مجلس دوما ایجاد کرد.

روی کار آمدن ولادیمیر پوتین از یک‌طرف و تمرکز غالب نخبگان و مقامات روسیه بر ایدئولوژی یوراسیانیسم از طرف دیگر، موجبات شکل‌گیری سیاست چندجانبه‌گرایی و رهایی از تعهد به غرب را فراهم آورد. درواقع مقامات کرملین به این نتیجه رسیده بودند که لازم است جهت خاتمه دادن به سیاست‌های منفعت‌طلبانه ایالات‌متحده، نگاه به شرق را در راستای کاهش قدرت واشنگتن در دستورکار خود قرار دهند که درنتیجه آن روسیه می‌تواند با بازیگران مستقلی که همگرایی را هبردی با غرب ندارند، روابط حسنه و همکاری‌هایی جدی را دنبال کند. با توصیف ذکرشده شکل‌گیری روسیه به‌عنوان یک‌قطب جدید در منطقه خلیج فارس، ترکیه، رژیم‌صهیونیستی و سایرین که با غرب و آمریکا در ائتلاف قرار دارند، نمی‌توانند متحدان قابل اعتمادی برای روسیه باشند. به همین دلیل ارتباط باجمهوری اسلامی ایران که‌سیاستی مستقل

گزارش دو

جوسازی‌های دولت الکاظمی علیه ایران

و نیروهای مقاومت عراق تمامی ندارد.

در جوسازی جدید، این‌بار وزیر منابع آب

عراق، محتوای رسانه‌ای جذابی را برای

رسانه‌های معاند ایران فراهم کرده است؛موضوعی که مهدی رشید الحمدانی، وزیر منابع آب به آن اشاره کرده، برای عراق چیزی به‌غیر از ایجاد دشمنی و اختلافات با همسایه شرقی خود یعنی ایران به‌ارمان نخواهد آورد.

ادعای آقای وزیر

الحمدانی ادعا کرده که طرف ایرانی میزان آب‌رسانی به عراق از طریق رودخانه‌ها و سدهای خود را که به آنجا وارد می‌شوند، به‌صفر رسانده است. طرف ایرانی نیز (احتمالاً به‌بهانه انتخابات ریاست‌جمهوری) هیچ‌جوابی به طرف عراقی نداده و جلسه خود را با آنها که قرار بود در ژوئن امسال برگزار شود، به این بهانه به‌توقیف انداخته است. این وزیر عراقی در ادامه به این نکته اشاره کرده که اگر طرف ایرانی، همکاری‌ای از خود نشان ندهد و توافق تقسیم‌بندی ضررها هنگام کم‌آبی را امضا نکند، عراق مجبور است به راهی که دوست ندارد، یعنی مراجعه به محافل بین‌المللی روی آورد. این ادعا و تهدید باعث جنجالی درمیان رسانه‌های عراقی شد.

موضوع ایران دربرابر این اتهامات

ایران در سال‌های اخیر و به‌خصوص در دولت الکاظمی به‌هیچ‌وجه قصد قطع جریان آب به عراق را نداشته، بلکه معضل کم‌آبی برای عراق، به تبع کاهش بارندگی در ایران و در پی آن کاهش سطح آب رودخانه‌های ایران بوده است. درکنار این مشکل مصرف بی‌رویه آب توسط عراق نیز بی‌تأثیر نبوده است؛موضوعی که مقامات ایرانی بارها آن را عنوان کرده‌و البته مسئولان عراقی نیز گهگاهی در اظهارات خود به این موضوع اعتراف داشته‌اند. برای مثال عراق در خاک خود اقدام به کاشت برنج غنیرو می‌کند که این محصول به میزان بالایی آب نیاز دارد. همچنین طرف ایرانی اعلام آمادگی کرده که مسئولان عراقی به ایران آمده‌و بازدید میدانی از مصب رودخانه‌های ایران داشته باشند.

معیار دوگانه دولت الکاظمی در تعامل با ایران و ترکیه در موضوع حقیابه

عراق برای خشک نشدن و از بین نرفتن زمین‌های کشاورزی و نیز رودخانه‌های دجله و فرات، نه فقط به ایران، بلکه به ترکیه و سوریه نیز وابسته است. موضوع اختلافات عراق با ترکیه بر سر حقیابه‌ها، به‌دلیل وابستگی بیشتر عراق به مصب رودخانه‌های این کشور از اهمیت بیشتری برخوردار است، لذا همین مشکلات بر سر منابع آبی که با ایران وجود دارد، با طرف ترکیه‌ای هم در سطح بسیار بالاتری دیده می‌شود اما جناب وزیر چنین تهدیدی را(روی آوردن به نهادهای بین‌المللی) علیه ترکیه انجام نمی‌دهد. این درحالی است که ترکیه با سدسازی‌های بی‌رویه، در کاهش میزان منابع آب عراق خصوصاً دجله و فرات سهمیم بوده و با وجود مذاکرات گسترده- که حقیقتاً از تعداد جلسات مذاکره با طرف ایرانی بسیار بیشتر بوده- تا این لحظه توافقنامه رسمی، مکتوب و اجرایی میان طرفین

از غرب دارد و از سردمداران مخالف با سیاست‌های آمریکا به‌ویژه در خاورمیانه محسوب می‌شود، برای روسیه اهمیتی دوچندان پیدا کرد. در دوره ریاست‌جمهوری ۴ ساله‌دمتریو مدویدف مجدّد شش‌ه‌د برخی گرایش‌های غرب‌گرایانه و پیگیری سیاست‌های «باز شروع» با آمریکا و تیرگی روابط با ایران بودیم؛ اما درنهایت این تلاش روسیه برای نزدیکی به آمریکا نیز گرهی از پیچیدگی روابط دو کشور باز نکرد.

تقابل و دگرگونی جدی در روابط مسکو و واشنگتن را در سال‌های ۲۰۱۵-۲۰۱۱ و در وقایعی چون بحران اوکراین و بحران سوریه باید جست‌وجو کرد. این بازه دقیقاً زمانی است که منافع و سیاست‌های این دو کشور در تقابل حد اکثری با یکدیگر قرار گرفته و مقامات کرملین تصمیم گرفتند برخلاف تجربه‌های تلخ گذشته در همراهی با سیاست‌های غرب، این‌بار مقتدرانه منافع ملی و امنیتی خود را در اولویت قرار دهند.

در وقایع بهار عربی که روس‌ها در ابتدا آن را انقلابی شبکه‌ای تحت‌کنترل ایالات‌متحده ارزیابی می‌کردند، رئیس‌جمهور روسیه به‌تندریخ خواهان افزایش نفوذ منطقه‌ای برای مقابله با سیاست‌های آمریکا و ممانعت از سقوط متحدان خود در خاورمیانه شد، که ازجمله مهم‌ترین اقدامات او می‌توان به ورود روسیه به بحران سوریه به اشاره کرد که نقطه‌عطفی در بازگشت مسکو به غرب آسیا بود.

ورود نظامی روسیه به بحران سوریه در سال ۲۰۱۵ به‌منظور حمایت از دولت بشار اسد، مبارزه با گروه‌های تروریستی و مقابله

با نفوذ غرب برای نخستین‌بار منجر به قرار گرفتن روسیه و ایران در جبهه‌ای واحد شد که به نگرانی‌های واشنگتن بیش از پیش دامن زد. از دیدگاه ژنرال لویدآستین، وزیر دفاع آمریکا نزدیکی استراتژیک ایران و روسیه در بحران سوریه در طول روابط ۵۰ ساله دو کشور بی‌سابقه بوده است. در راستای تهدیدآمیز بودن چنین ائتلافی بین ایران و روسیه در منطقه و افزایش همکاری‌های دو کشور در حوزه‌های مختلف، مجلس نمایندگان ایالات‌متحده در قالب لایحه اختیارات دفاعی سال ۲۰۱۷ بند۱۲۵۹M، بودجه‌ای را جهت رصد سطح و نوع همکاری‌های روسیه و ایران اختصاص داد که وزیر دفاع ووزیر امورخارجه بایدبه‌صورت مشترک گزارشی را درخصوص همکاری میان دو کشور به نگره تحویل می‌دادند. موضوعاتی که در گزارش مورد‌نظر مقامات آمریکایی بود به‌طور خلاصه و نمونه شامل مواردی چون میزان همکاری دو کشور درخصوص برنامه موشکی بالستیک ایران، بررسی مرکز تبادل اطلاعات نپهان که توسط ایران، روسیه، سوریه و عراق در بغداد تأسیس شد، تحلیل همکاری‌های دریایی ایران و روسیه و برگزاری مانور مشترک دریایی دو کشور به‌ویژه تأثیر آن بر گسترش حضور نیروهای دریایی روسیه در شرق مدیترانه و نیروی دریایی ایران در خلیج فارس، رصد همکاری‌های دو کشور از آغاز بحران سوریه و بررسی میزان همکاری روسیه با مقاومت لبنان در سوریه، لبنان و عراق است.

موافقت‌نامه گور-چرنومردین در سال ۱۹۹۵، جلوگیری از تحویل راکتور تحقیقاتی روسیه به ایران در سال ۱۹۹۸، تأکید

شکایت از ایران نزد جامعه بین‌الملل؛ جوسازی جدید دولت الکاظمی علیه ایران

تلاش‌های ناگام

کرده و با این کار خود را نسبت به این مساله دغدغه‌مند نشان داده و به‌نوعی طرف عراقی را سرگرم کرده، اما طرف ایرانی حتی همین کار را نیز نکرده و این طبیعی است که از این نظر بهانه‌ای مناسب به برخی مسئولان عراقی و رسانه‌های مغرض بدهد. از طنزهای این موضوع آنجاست که دولت ترکیه با وجود اینکه حقیابه عراق را نقض کرده و اراضی شمال عراق را مورد اشغال نظامی قرار می‌دهد، طرف عراقی آن را تهدید نمی‌کند، بلکه کشوری را تهدید می‌کند که نه‌تنها اراضی عراق را اشغال نکرده، بلکه به عراق برق و گاز نیز صادر می‌کند و مطالبات خود در این زمینه را هنوز از دولت عراق دریافت نکرده است.

وزیر منابع آب وابسته به کدام جریان سیاسی است؟

نکته قابل توجه در این داستان، پیشینه سیاسی این وزیر است. برای بررسی وضعیت سیاسی عراق باید این نکته را دانست که تشکیل کابینه وزرای عراق، طبق نظام سهم‌بندی فرقه‌ای و حزبی (مخاصه طائفیه و حزبی) انجام می‌شود. وزارت منابع آب طبق همین اصل سهم احزاب شیعی است. این وزارتخانه آن‌طور که پیداست سهم ائتلاف سائرون به رهبری مقتدی صدر است. با توجه به این موضوع باید به این نکته توجه کرد که این روزها صدر که خود را سیدمقاومت در عراق می‌داند، به‌دنبال

-تمرکز بر جبهه غرب گرایان ایران و روسیه مبنی بر قابل اعتمادتر بودن آمریکا و داشتن دامنه وسیعی از توانایی‌ها جهت بهبود شرایط داخلی دو کشور و همچنین اصرار بر این نکته که روابط ایران و روسیه مقطعی و سطحی خواهد بود، مانند استفاده مکرر از عبارت ازدواج مصلحتی در بحران سوریه و یا ذکر مکرر این مورد که روسیه صرفاً جهت امتیاز گرفتن از غرب از کارت ایران استفاده می‌کند و بنابراین چشم‌انداز روشنی در آینده روابط دو کشور وجود نخواهد داشت.

-استفاده از ظرفیت‌های رسانه‌ای به‌ویژه صنعت سینمای هالیوود، به‌منظور نشان دادن چهره‌ای خطرناک، غیرقابل اعتماد و غیرقابل پیش‌بینی از مقامات روسیه.

-تحریک احساسات مردم ایران و روسیه علیه یکدیگر با تأکید بر سوابق تاریخی به‌ویژه قراردادهای گلستان و ترکمانچای و همچنین استفاده از رسانه‌ها و خبرگزاری‌های غیرمستقل و وابسته.

-استفاده از ظرفیت‌های کشورهای همراه با آمریکا در ایجاد موانع بر گسترش روابط دو کشور به‌ویژه در حوزه همکاری‌های هسته‌ای، نظامی و فنی.

لازم به ذکر است که روسیه با وجود تمام اختلافاتی که با آمریکا دارد، تلاشی می‌کند در تقابل مستقیم با این کشور قرار نگیرد و با کنترل کردن سطح تنش‌ها هزینه زیادی را برای خود ایجاد نکند، به‌ویژه آنکه پس از تیرگی روابط با ایالات‌متحده از سال ۲۰۱۴ میزان تولید ناخالص داخلی روسیه سیری نزولی منفی پیدا کرده و مشکلات عدیده اقتصادی را برای این کشور به وجود آورده است. درواقع چگونگی رابطه فدراسیون روسیه و ایالات‌متحده به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین بازیگران عرصه بین‌الملل، رابطه این کشور را با سایر کشورها تعیین می‌کند که ایران نیز از این قاعده مستثنی نیست. نزدیکی روابط ایران و روسیه تهدید راهبردی ناظرکی در میان مدت و درازمدت برای آمریکا محسوب می‌شود و به همین دلیل است که رصد دقیق همکاری دو کشور در حوزه‌های گوناگون از اولویت‌های اصلی سیاست خارجه آمریکا به‌شمار می‌رود. به همین دلیل واشنگتن در این راستا از هیچ تلاش و هزینه‌ای جهت ضربه زدن و بهره‌برداری از اختلافات میان دو کشور دریغ نخواهد کرد. طبق فرمایش‌های مقام‌مغز رهبری «وجود ایران مستقل به نفع روسیه و وجود روسیه مقتدر به نفع ایران خواهد بود و روس‌ها به‌خوبی می‌دانند که اگر در ایران یک دولت طرفدار آمریکا بر سر کار بود، چه به روزشان می‌آمد.» جمهوری اسلامی ایران و فدراسیون روسیه باید تلاش کنند با تمرکز بر منافع مشترک خود در غرب آسیا، شمال آفریقا، قفقاز و آسیای مرکزی نقشه‌راه مدونی را ترسیم کنند؛ چراکه علاوه بر همکاری‌های نظامی و عملیاتی شکل گرفته، به گام‌هایی جدی در حوزه‌های اقتصادی، تجاری و فرهنگی بین دو کشور نیاز است تا رابطه‌ای به معنای واقعی راهبردی و با حداقل تأثیرپذیری از غرب شکل بگیرد.

و چه‌سدسازی از خود به‌عنوان شخصیتی ملی گراست. اود روزهای اخیر به‌شدت علیه حملات موشکی مقاومت عراق تاخته، آن را باعث افزایش نیروهای اشغالگر دانسته و برخی نیروهای سیاسی راه‌وابستگی به خارج متهم کرده است. او همچنین کشورهای همسایه را نسبت به دخالت در امور داخلی عراق برحذر داشته است. به همین دلیل این تهدیدها را می‌توان در چارچوب این نمایش‌های سیاسی و اظهارات ضدایرانی جریان صدر دانست؛ خصوصاً که انتخابات نزدیک است و جریان صدر به آرای بخشی از جامعه شیعی که نگاهی انتقادی یا خصومت‌آمیز نسبت به ایران دارند، نیاز دارد. او گرچه اعلام کرده است که قصد شرکت در انتخابات را ندارد اما نمی‌توان این اقدام او را واقعی دانست، بلکه سیاسی پشت آن نهفته است که احتمالاً بیشتر برای تقویت قدرت جناح صدر است؛ مقامات سیاسی عراق اعلام کرده‌اند علی‌رغم اعلام صدر برای کناره‌گیری از انتخابات، موعد چنین اقدامی گذشته و نمی‌توان از انتخابات کناره گرفت. همچنین این روزها بیت مقتدی صدر صحنه دیدار سران سیاسی با او برای جلب رضایتش درجهت باقی ماندن در انتخابات است. باید گفت اقدامات تنش‌زایی مانند اظهارات وزیر آب عراق جز ایجاد خصومت و خسران برای تمامی جریان‌های سیاسی شیعی ازجمله جریان صدر چیز دیگری به‌همراه نخواهد داشت؛ زیرا آن جریان ضدایرانی که از این اظهارات وزیر منابع آب ذوق زده شده، اگر امور کشور دست او بیفتد، به خود جریان صدر هم خصوصاً پس از خون‌هایی که این جریان در اعتراضات اکتبر در میادین الحبوبی ناصریه و التحریر بغداد ریخت-رحم نخواهد کرد.

داستان مصر، سوودان و اتیوپی؛ بهترین شاهد برای نتیجه روی آوردن به نهادهای بین‌المللی

اگر عراق بخواهد به شکایت به‌نهادهای بین‌المللی روی آورد، بهترین مثال در این زمینه، موضوع اتیوپی، مصر و سوودان بر سر سد رنسائس (النهضه) است. در این زمینه مصر و سوودان علی‌رغم این که شکایتی را تقدیم شورای امنیت کرده‌اند، به گفته نماینده فرانسه در این شورا، اساساً موضوع رسیدگی به شکایت این دو کشور از اتیوپی بر سر کاهش منابع آبی آنان از رودخانه نیل در اثر ساخت این سد، خارج از حیطه اختیارات این شورا است و حتی اگر کار ایران با ترکیه به آنجا بکشد، از نظر قانونی کسی نمی‌تواند روی این دو کشور فشار بیاورد، اما فشار سیاسی بسته به قدرت دیپلماسی و نفوذ سیاسی هر کشور امکان خواهد داشت.

نتیجه‌گیری و راه‌حل واقع‌بینانه

راه‌حل واقعی به‌دور از نمایش‌های سیاسی و انتخاباتی این است که عراق مذاکراتی را با این دو کشور از موضع قدرت انجام دهد. این موضع قدرت ابتدا در داخل و با تشکیل دولت مورد حمایت اکثریت ملت و احزاب سیاسی به وجود خواهد آمد؛ به‌طوری که این دولت در ابتدا باید اقتدار خود را در داخل تثبیت کند، سپس می‌تواند اقتدار خارجی خود را به‌دست آورده و به توافقی مناسب با ایران بپردازد تا ترکیه را درصورت ادامه دادن به سدسازی هایش، به تحریم اقتصادی تهدید و ضربه‌ای قوی به اقتصاد این کشور وارد کند.